

9. Ozerov, I. (1914). *Osnovy finansovoy nauki [Fundamentals of financial science]*. Moscow, Vyp. 11, 55 p. – Bibliogr.: p. 54-55.
10. Soros, Dzh. (2010). *Alkhimiya finansov [Alchemy of Finance]*. Moscow: Dialektika, 352 p. – Bibliogr.: p. 351-352.
11. Bauman, E. (2014). *Planuvannya y formuvannya realistichnogo ta prozorogo byudzhetu [Planned for the formation of realistic and pro-budget budget]*. *Finance of Ukraine*, 9, p. 7-21. – Bibliogr.: p. 21.
12. Byukenen, Dzh. (1997). *Sochineniya [Works]*. Moscow: Taurus. Alfa. – T. 1. – 560 p. – Bibliogr.: p. 559-560.
13. Elers, G. (2014). *Strategichni reformi u sferi derzhavnikh finansiv. Natsionalni programi ta mizhnarodni vimogi MVF, ЄS, Svitoviy bank [Strategical reforms in the sphere of state finances. National programs of the International Monetary Fund IMF, ЄS, the world Bank]*, 7, p. 7-17. – Bibliogr.: p.17.
14. *Postanovleniye Kabineta Ministrov Ukrainy №1050 ot 28.12.2016 goda «Ob akademicheskikh stipendiyakh» [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine №1050 from 28.12.2016 of the year «academic scholarships»]* : <http://www.kabmin.gov.ua>.
15. Vitte, S. (2003). *Sobraniye pochineniy i dokumentalnikh materialov [Collection of Fixes and Documentary Materials]*. Moscow: Nauka, book 3-4, 653 p. – Bibliogr.: p. 651-653.
16. Vasilik, O. (2000). *Teoriya finansov [Theory of Finance]*. Kyiv: NIOS, 416 p. – Bibliogr.: p. 415-416.
17. Kirilenko, O. (2000). *Mestnyye byudzhety Ukrainy (Istoriya, teoriya, praktika) [Local budgets of Ukraine (History, theory, practice)]*. Kyiv: NIOS, 384 p. – Bibliogr.: p. 383-384.
18. Lunina, I. (2000). *Gosudarstvennyye finansy Ukrainy v perekhodnoy period [Public finances of Ukraine in the transition period]*. Kyiv: Fort, 296 p. – Bibliogr.: p. 295-296.

ДАНИ ПРО АВТОРА

Боголіб Тетяна Максимівна, доктор економічних наук, професор, декан фінансово-гуманітарного факультету Переяслав-Хмельницького ДПУ імені Григорія Сковороди, заслужений працівник народної освіти України
e-mail: bogolib60@bk.ru

ДАННЫЕ ОБ АВТОРЕ

Боголиб Татьяна Максимовна, доктор экономических наук, профессор, декан финансово-гуманитарного факультета Переяслав-Хмельницкого ГПУ имени Григория Сковороды, заслуженный работник народного образования Украины
e-mail: bogolib60@bk.ru

DATA ABOUT THE AUTHOR

Tetiana Maksymivna Bogolib, Doctor of Science, Economics, Professor, Dean of Finance and Humanitarian Faculty Pereyaslav-Khmelnitskyi State Pedagogical University named after Hryhorii Skovoroda, honored worker of education of Ukraine
e-mail: bogolib60@bk.ru

УДК 336:368.1(477)

АНАЛІЗ ДІЯЛЬНОСТІ СТРАХОВИХ КОМПАНІЙ НА ФІНАНСОВОМУ РИНКУ УКРАЇНИ: КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД

**Воронкова О.М.,
Кішик Т.В.**

У розвинених країнах страхова діяльність є важливою складовою економічної безпеки та фінансової системи держави. На фінансовому ринку страхові компанії виступають не тільки страховиками і фінансовими посередниками, а також фінансовими менеджерами й інвесторами. Страхові компанії страхують ризики інших суб'єктів фінансового ринку, підвищуючи рівень фінансової безпеки на ньому. В той же час страховий ринок України виконує свої функції, зокрема як суб'єкт фінансового ринку, лише частково, повільно адаптуючись до європейських та світових стандартів. Вітчизняні страхові компанії функціонують в складних умовах системної політичної та економічної кризи, воєнної ситуації та соціальної напруги, стагнації та тотального зубожіння населення. Проте найбільше їхній діяльності перешкоджає нерозвиненість і нестабільність фінансового ринку України. Тому забезпечення комплексного розвитку всіх напрямів діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України сьогодні належить до найактуальніших суспільних завдань.

Предметом дослідження є комплекс показників, які характеризують основні напрями діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України та чинники, які на них впливають. Мета статті – на основі комплексного підходу проаналізувати основні напрями діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України та обґрунтувати пропозиції щодо підвищення їх ефективності. В процесі дослідження використовувалися методи спостереження, аналізу та порівняння, а також методи узагальнення та екстраполяції.

У роботі проведено аналіз макроекономічних показників, які характеризують основну (страхову), фінансову та інвестиційну діяльність страхових компаній в Україні. Проаналізовано розміщення активів страхових компаній та коштів страхових резервів. Розглянуто основні показники страхування ризиків на фінансовому ринку. Охарактеризовано інвестиції страхових компаній в економіку України за напрямками, визначеними Кабінетом Міністрів України. Оцінено фінансові результати окремих напрямів діяльності страхових компаній в Україні та конкретизовано результати фінансових операцій страховиків.

За результатами дослідження зроблено висновки про погіршення ситуації у страховому секторі як за загальними показниками діяльності страхових компаній, так за їх фінансовими результатами. Визначено, що страхові компанії у переважній більшості функціонують з низькою ефективністю, особливо у якості інвесторів, і майже не приймають участі в інвестуванні економіки України. Страхові компанії в Україні є доволі активними учасниками фінансового ринку, оскільки фінансові результати від їх фінансових операцій мали стабільну позитивну динаміку, хоча і з незначним приростом.

Враховуючи результати проведеного аналізу, а також результати раніше проведених досліджень, запропоновано комплекс рекомендацій щодо підвищення ефективності основних напрямів діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України. Наголошено, що практична реалізація запропонованих рекомендацій дасть змогу наблизити законодавче забезпечення страхової діяльності до європейських стандартів, активізувати основну (страхову), фінансову та інвестиційну діяльність страхових компаній, покращити фінансові індикатори страхової діяльності, а також посилити фінансову безпеку на фінансовому ринку.

Результати дослідження можуть бути використані при розробці заходів державної фінансової політики, підготовці проектів змін та доповнень до законодавства України, що регулює страхову сферу, при розробці державних програм розвитку фінансового і страхового ринків.

Ключові слова: страхові компанії, фінансовий ринок, страхова діяльність, фінансова діяльність, інвестиційна діяльність, страхові інвестиції, фінансовий результат.

АНАЛИЗ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СТРАХОВЫХ КОМПАНИЙ НА ФИНАНСОВОМ РЫНКЕ УКРАИНЫ: КОМПЛЕКСНЫЙ ПОДХОД

**Воронкова Е.Н.,
Кишик Т.В.**

В развитых странах страховая деятельность является важной составляющей экономической безопасности и финансовой системы государства. На финансовом рынке страховые компании выступают не только страховщиками и финансовыми посредниками, а также финансовыми менеджерами и инвесторами. Страховые компании страхуют риски других субъектов финансового рынка, повышая уровень финансовой безопасности на нем. В то же время страховой рынок Украины выполняет свои функции, в частности как субъект финансового рынка, только частично, медленно адаптируясь к европейским и мировым стандартам. Отечественные страховые компании функционируют в сложных условиях системного политического и экономического кризиса, военной ситуации и социальной напряженности, стагнации и тотального обнищания населения. Однако больше всего их деятельности препятствует неразвитость и нестабильность финансового рынка Украины. Поэтому обеспечение комплексного развития всех направлений деятельности страховых компаний на финансовом рынке Украины сегодня относится к наиболее актуальных общественных задач.

Предметом исследования является комплекс показателей, характеризующих основные направления деятельности страховых компаний на финансовом рынке Украины и факторы, которые на них влияют. Цель статьи - на основе комплексного подхода проанализировать основные направления деятельности страховых компаний на финансовом рынке Украины и обосновать предложения по повышению их эффективности. В процессе исследования использовались методы наблюдения, анализа и сравнения, а также методы обобщения и экстраполяции.

В работе проведен анализ макроэкономических показателей, характеризующих основную (страховую), финансовую и инвестиционную деятельность страховых компаний в Украине. Проанализированы размещения активов страховых компаний и страховых резервов. Рассмотрены основные показатели страхования рисков на финансовом рынке. Охарактеризованы инвестиции страховых компаний в экономику Украины по направлениям, определенным Кабинетом Министров Украины. Оценены финансовые результаты в разрезе отдельных направлений деятельности страховых компаний в Украине и конкретизированы результаты финансовых операций страховщиков.

По результатам исследования сделан вывод об ухудшении ситуации в страховом секторе как по общим показателям деятельности страховых компаний, так за их финансовыми результатами. Определено, что страховые компании в подавляющем большинстве функционируют с низкой эффективностью, особенно в качестве инвесторов, и почти не принимают участия в инвестировании экономики Украины. Страховые компании в Украине довольно активными участниками финансового рынка, поскольку финансовые результаты от их финансовых операций имели стабильную положительную динамику, хотя и с незначительным приростом.

Учитывая результаты проведенного анализа, а также результаты ранее проведенных исследований, предложен комплекс рекомендаций по повышению эффективности основных направлений деятельности страховых компаний на финансовом рынке Украины. Отмечено, что практическая реализация предложенных рекомендаций позволит приблизить законодательное обеспечение страховой деятельности к европейским стандартам, активизировать основную (страховую), финансовую и инвестиционную деятельность страховых компаний, улучшить финансовые индикаторы страховой деятельности, а также усилить финансовую безопасность на финансовом рынке.

Результаты исследования могут быть использованы при разработке мер государственной финансовой политики, подготовке проектов изменений и дополнений в законодательство Украины, регулирующие страховую сферу, при разработке государственных программ развития финансового и страхового рынков.

Ключевые слова: страховые компании, финансовый рынок, страховая деятельность, финансовая деятельность, инвестиционная деятельность, страховые инвестиции, финансовый результат.

ANALYSIS OF INSURANCE COMPANIES' ACTIVITY IN THE FINANCIAL MARKET OF UKRAINE: THE COMPREHENSIVE APPROACH

**Voronkova O.M.,
Kishuk T.V.**

In developed countries insurance activity is an important component of economic security and state financial system. In financial market insurance companies operate as insurers and financial intermediaries, and also as financial managers and investors. Insurance companies insure risks of other financial market's subjects increasing the level of financial security there. At the same time Ukraine's insurance market performs its functions particularly as the financial market's subject partly slowly adapting to European and international standards. Domestic insurance companies operate in difficult conditions of systemic political and economic crisis, the military situation and the social tension, stagnation and total poverty. However mostly their activity is being slowed down through immaturity and instability of Ukraine's financial market. Therefore to ensure comprehensive development of the insurance companies' activities in the financial market of Ukraine belongs to the most actual public tasks.

The object of the study is a complex of indicators that characterize the insurance companies' activities in the financial market of Ukraine and the factors that affect them. The aim of the study is comprehensive analysis of the insurance companies' activities in the financial market of Ukraine and determination of proposals for improving their efficiency. Methods of observation, analysis and comparison, and also methods of generalization and extrapolation are applied in the study.

The macroeconomic indicators characterizing the primary (insurance), financial and investment activity of insurance companies in Ukraine are analyzed. Allocation of the assets of insurance companies and insurance reserves is analyzed. The basic indicators of risks insurance in the financial market are considered. Insurance companies' investments in Ukraine's economy in terms defined by the Cabinet of Ministers of Ukraine are characterized. Financial results of several directions of the insurance companies' activity in Ukraine are estimated and results of insurers' financial transactions are specified.

According to the study it is concluded there is a worsening situation in the insurance sector by both the general indicators of insurance companies' activity and their financial results. It's determined that the most insurance companies are operating by low efficiency, especially as investors and they almost don't participate in investing in Ukraine's economy. At the same time insurance companies in Ukraine are rather active participants in the financial market as the financial results of their financial operations have had stable positive dynamics, although with a slight increase.

Basing on the results of the analysis and the results of previous researches a complex of recommendations for improving the efficiency of the main activities of the insurance companies in the financial market of Ukraine is proposed. It is emphasized that the practical implementation of the proposed recommendations will help to bring the legislative provision of insurance to European standards, to intensify primary (insurance), financial and investment activities of insurance companies, to improve financial indicators of insurance activity and to strengthen the financial security of the financial market.

The results of the study can be used to prepare measures of state financial policy, to draft amendments and additions to the Ukraine's legislation regulating the insurance sphere, to prepare state programs of financial and insurance markets development.

Keywords: insurance companies, financial market, insurance activity, financial activity, investment activity, insurance investments, financial result.

Постановка проблеми. У сучасному світі страхова діяльність є важливою складовою економічної безпеки та фінансової системи держави. Інститут страхування сприяє соціально-економічному розвитку через механізм страхового захисту майнових інтересів юридичних та фізичних осіб. Іншу важливу роль страхування виконує як ланка фінансового ринку. Згідно чинного законодавства України, предметом безпосередньої діяльності страховика може бути не лише страхування та перестраховування, а й фінансова діяльність, пов'язана з формуванням, розміщенням страхових резервів та їх управлінням [11]. В розвинених

країнах страхові резерви є потужним інвестиційним джерелом, а страхові компанії – активними суб'єктами інвестиційної діяльності.

Діяльність страхових компаній дозволяє зменшити трансакційні витрати, що пов'язані з рухом грошових коштів від тих, хто заощаджує до позичальників через механізм накопичення значних грошових ресурсів платників страхових премій. Страхування життя сприяє мобілізації та спрямуванню величезних сум заощаджень на інвестиції у корпоративні та державні облигації, іпотеку, акції компаній. Саме страхування життя сьогодні стало одним із головних джерел довгострокового фінансування, що є особливо важливим для України, фінансовий ринок якої потребує значних обсягів інвестицій [6, с. 78].

За останні роки діяльність страхових компаній виходить за межі страхової діяльності, тим самим страхові компанії перетворились на найпотужніші фінансово-кредитні інститути. Особливо це спостерігається у країнах Західної Європи та в таких країнах як США, Канада, Китай де страхові компанії за розміром загальних активів перебувають на 2-у місці після банків [2]. В той же час страховий ринок України виконує свої функції, зокрема як суб'єкт фінансового ринку, лише частково, повільно адаптуючись до європейських та світових стандартів. Вітчизняні страхові компанії функціонують в надзвичайно складних умовах системної політичної та економічної кризи, воєнної ситуації та соціальної напруги, стагнації та тотального зубожіння населення. Проте найбільше їхній ефективній фінансовій та інвестиційній діяльності перешкоджає нерозвиненість і нестабільність фінансового ринку України. Тому забезпечення комплексного розвитку всіх напрямів діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України сьогодні належить до найактуальніших суспільних завдань.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика діяльності страхових компаній в Україні давно і широко обговорюється серед науковців і практиків. Постійне ускладнення умов діяльності страховиків на фінансовому ринку змушують фахівців ще активніше звертатися до проблем. Серед останніх досліджень питання діяльності страхових компаній як фінансових посередників розглядали О. Вовчак і Л. Надієвець; роль страхових компаній в розвитку фінансового ринку України – Ж. Гарбар; проблематику страхування фінансових ризиків – В. Бабенко; вплив інвестиційного потенціалу страхових компаній на розвиток економіки – Н. Британська і О. Ковель; використання страховими компаніями цінних паперів у якості інвестиційних інструментів – Т. Косова і О. Слободянюк.

Віддаючи належне отриманим науковим результатам, необхідно зазначити, що діяльність страхових компаній на фінансовому ринку у розрізі її основних напрямів комплексно не досліджувалася. На фінансовому ринку страхові компанії виступають не тільки страховиками і фінансовими посередниками, а також фінансовими менеджерами й інвесторами. Страхові компанії страхують ризики інших суб'єктів фінансового ринку, підвищуючи рівень фінансової безпеки на ньому. В той же час високодинамічні українські реалії істотно впливають на функціонування фінансового ринку в цілому і страхового сектору зокрема, тому актуальним питанням в науковому і практичному аспектах залишається підвищення ефективності основних напрямів діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України на основі комплексного підходу.

Мета статті – на основі комплексного підходу проаналізувати основні напрями діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України та обґрунтувати пропозиції щодо підвищення її ефективності.

Виклад основного матеріалу. Страхові компанії на фінансовому ринку виступають, з одного боку, як фінансові установи, що залучають та розміщують кошти з метою отримання прибутку, а з іншого – як організації, що перерозподіляють і страхують фінансові ризики інших суб'єктів ринку. Сукупність форм страхового захисту від фінансового ризику є широкою і включає в себе страхування від ризику втрати прибутку, страхування інвестицій, страхування кредитів, страхування від інших фінансових втрат [1, с.1]. В розвинених країнах страхові компанії є активними учасниками фінансового ринку, їхня роль у інвестиційному та кредитному процесах є вагомюю, а інші суб'єкти фінансового ринку все ширше використовують страхові послуги.

Загальні показники основної (страхової) діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України та їх динаміка за відповідний період представлені в таблиці 1.

Загальна кількість зареєстрованих страховиків станом на 31.12.2015 р. становила 361, у тому числі СК «life» – 49, СК «non-life» – 312. За аналізований період кількість страхових компаній постійно зменшувалася, скоротившись на кінець 2015 р. порівняно з кінцем 2011 р. майже на 20%. Причому більших темпів скорочення зазнала кількість компаній зі страхування життя.

Одним із ключових показників функціонування страхових компаній як фінансових посередників є обсяг страхових премій, який зростав лише у 2013 та 2015 рр. У 2013 р. це відбулось переважно за рахунок збільшення обсягів внутрішнього перестрахування за такими видами, як страхування життя, добровільне особисте страхування і страхування фінансових ризиків. Приріст валових страхових премій у 2015 р. в основному зумовлений істотним зростанням платежів із страхування вантажів та багажу, авіаційного страхування, страхування медичних витрат і страхування відповідальності перед третіми особами.

У 2012 р. на тлі річного зменшення валових страхових премій на 5,2% чисті страхові премії збільшилися на 12,8 %, що пов'язане зі збільшенням надходжень чистих страхових платежів за такими видами особистого страхування: страхування життя, медичного страхування, страхування відповідальності перед третіми особами, страхування від нещасних випадків та страхування кредитів. В структурі страхових премій більше 90% складають види «non-life».

Таблиця 1. Загальні показники основної (страхової) діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України у 2011-2015 рр.*

Показники	2011р.	2012р.	Темп приросту, %	2013р.	Темп приросту, %	2014р.	Темп приросту, %	2015р.	Темп приросту, %
Кількість зареєстрованих страховиків, них:	442	414	93,7	407	98,3	382	93,9	361	94,5
компанії life	64	62	96,9	62	100,0	57	91,9	49	86,0
компанії non-life	378	352	93,1	345	98,3	325	94,2	312	96,0
Валові страхові премії, млн.грн.	22693,5	21508,2	94,8	28661,9	133,3	26767,3	93,4	29736,0	111,1
Валові страхові виплати, млн.грн.	4 864,0	5 151,0	105,9	4 651,8	90,3	5 065,4	108,9	8 100,5	159,9
Чисті страхові премії, млн.грн.	17970,0	20277,5	112,8	21551,4	106,3	18592,8	86,3	22354,9	120,2
Чисті страхові виплати, млн.грн.	4 699,2	4 970,0	105,8	4 566,6	91,9	4 893,0	107,1	7 602,8	155,4
Активи по балансу, млн.грн.	48122,7	56224,7	116,8	66387,5	118,1	70261,2	105,8	60729,1	86,4
Сформовані страхові резерви, млн.грн.	11179,3	12578,0	112,5	14435,7	114,8	15828,0	109,6	18376,3	116,1
Фінансовий результат, млн.грн.	6234,9	8 081,2	129,6	7 790,1	96,4	6 650,8	85,4	2 952,0	44,4

* Джерело: складено і розраховано за даними Нацкомфінпослуг [9].

Наступним ключовим показником функціонування страхових компаній є обсяг страхових виплат. В їхній структурі більше 90 % займають виплати за страхуванням «non-life». У 2015 р. страхові виплати суттєво зросли за рахунок значного зростання страхових виплат майже за всіма видами страхування, але найбільше було відшкодовано за договорами страхування життя, страхування фінансових ризиків та страхування майна. Така ситуація є адекватною реакцією на постійне погіршення соціально-економічного становища. Суттєве зменшення валових та чистих страхових виплат відбулося у 2013 р., оскільки саме у цьому році індикатори соціально-економічного розвитку України були найвищими у межах аналізованого періоду. Водночас за результатами 2013 р. збільшились валові та чисті страхові виплати по страхуванню життя і медичному страхуванню, що стало відповідною реакцією на загальновідомі військово-політичні події, що розпочалися восени цього року.

Розглянемо основні показники страхування ризиків на фінансовому ринку (таблиця 2).

На фінансовому ринку України попитом користуються послуги зі страхування фінансових ризиків, страхування інвестицій та кредитів. За аналізований період середній річний попит на послуги зі страхування фінансових ризиків складав майже 3,2 млрд. грн., на послуги зі страхування кредитів – трохи більше ніж 0,5 млрд. грн., а на послуги зі страхування інвестицій – всього 8,1 тис. грн. Динаміка надходжень страхових платежів від страхування різних видів ризиків на фінансовому ринку не має єдиної тенденції. Валові надходження страхових платежів від страхування інвестицій постійно зростали – за результатами 2015 р. порівняно з 2014 р. у 1,95 рази, а порівняно з 2011 р. – майже у 10 разів. Взагалі у 2014 р. виявився результативним у цій сфері – валові надходження страхових платежів від усіх вищезазначених видів страхування мали найбільший приріст.

Таблиця 2. Валові надходження страхових платежів зі страхування ризиків на фінансовому ринку*

Валові надходження страхових платежів, тис грн	2011р.	2012р.	Темп приросту, %	2013р.	Темп приросту, %	2014р.	Темп приросту, %	2015р.	Темп приросту, %
від страхування кредитів	500260,5	469586,0	93,9	518 262,6	110,4	684 703,3	132,1	348714,8	50,9
від страхування інвестицій	2,0	3,7	185,0	4,9	132,4	10,1	206,1	19,7	195,0
від страхування фінансових ризиків	2894284,8	2856524,5	98,7	2262970,0	79,2	4339894,7	191,8	3598590,9	82,9

* Джерело: складено і розраховано за даними Нацкомфінпослуг [9].

По інших роках аналізованого періоду валові надходження страхових платежів від страхування фінансових ризиків зменшувались. Валові надходження страхових платежів від страхування кредитів окрім 2014 р. мали приріст також і в 2013 р., проте вже у 2015 р. порівняно з показником 2014 р. зменшились наполовину, що зумовлено відповідним згортанням кредитування. Можна зробити висновок, що сьогодні найшвидші темпи зростання страхових платежів зі страхування ризиків на фінансовому ринку належать страхуванню інвестицій, хоча у грошовому виразі розмір таких платежів незначний, а найбільшим попитом користується страхування фінансових ризиків, валові надходження платежів від якого за аналізований період збільшилися на чверть попри майже постійну спадну динаміку.

Щоб виконати взяті на себе зобов'язання, страховики мають бути фінансово стійкими. Саме страхові резерви й активи страхових компаній відображають їх спроможність у майбутньому виконати взяті на себе зобов'язання. Темп приросту активів страховиків до 2014 р. характеризувався значним зростанням, у 2014 р. – незначним, а у 2015 р. – різким скороченням майже на 14 %. Різке скорочення активів страховиків у 2015 р. пов'язане із зменшенням їх кількості, проведенням переоцінки та списанням неліквідних активів. Структура активів страхових компаній в Україні представлена на рис. 1.

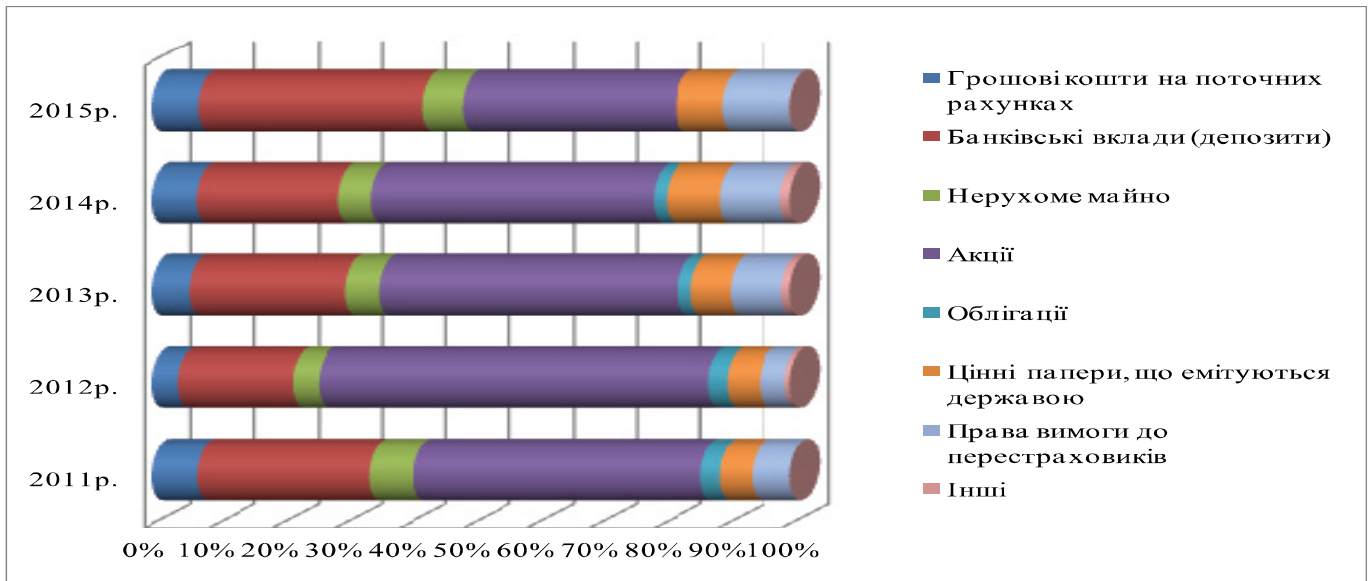

Рисунок 1. Структура активів страхових компаній*

*Джерело: побудовано за даними Нацкомфінпослуг [9].

Власні та залучені кошти страховики використовують для придбання фінансових інструментів з метою отримання додаткових доходів. З рис. 1 видно, що обсяги вкладень в боргові цінні папери залишаються невисокими, що обумовлено нерозвиненістю фондового ринку та невисокою інвестиційною привабливістю корпоративних облігацій. Основною складовою активів страховиків залишаються кошти, розміщені на банківських рахунках та вкладені в акції. Розміщення коштів на банківських вкладах сприяє високій здатності страховиків розраховуватись за прийнятими зобов'язаннями, проте в той же час підвищує їх залежність від процентного ризику та від фінансового стану банківських установ, в яких розміщені кошти, а також від кон'юнктури банківського ринку в цілому.

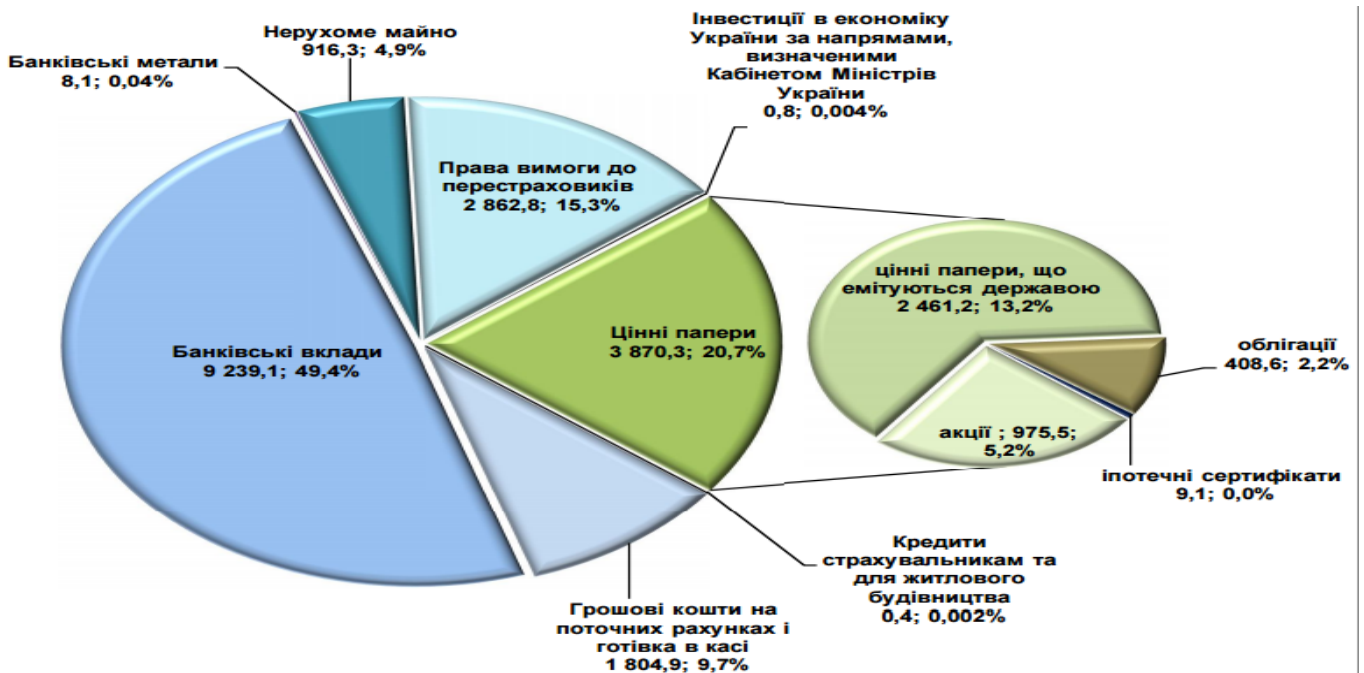

Рисунок 2. Розміщення страхових резервів станом на 31.12.2015 р. (млн. грн.)*

*Джерело: [9].

Щодо страхових резервів, то динаміка їх обсягу демонструє щорічне зростання, проте спричинене воно девальвацією гривні та переоцінкою залишків валютних активів страхових компаній. Також протягом аналізованого періоду помітно змінився розподіл резервів на категорії «технічні» та «математичні» на користь останніх. Розміщення коштів страхових резервів станом на 31.12.2015 р. зображено на рис. 2. На кінець 2015 р. 60 % коштів страхових резервів було розміщено на банківських рахунках (половина – на депозитних, решта – на поточних або у касі), 21 % вкладено у цінні папери (дві третини з них – у цінні папери, що емітуються державою), 15 % – у права вимоги до перестраховиків, і тільки залишок – у нерухоме майно, банківські метали, надання кредитів та реальні інвестиції, причому на останні припадало всього 0,004 % вкладених страхових резервів.

У той же час у сучасному світі страхові компанії є важливими суб'єктами фінансового ринку саме через свою здатність акумулювати фінансові ресурси, які безпосередньо можуть бути використані в економіці. Інвестування коштів страхових резервів відоме як страхові інвестиції. У розвинених країнах страхові інвестиції є рушієм економічного зростання, джерелом фінансування економіки країни та отримання значних прибутків страховими компаніями. Розвиток страхових компаній, збільшення обсягів акумульованих ними фінансових ресурсів створюють сприятливі умови для розвитку економіки тому, що страхові фонди спрямовуються на інвестування найважливіших об'єктів через участь страхових компаній у кредитуванні або прямому інвестуванні різноманітних виробничих та соціальних об'єктів [4, с. 49]. В Україні ситуація з страховими інвестиціями протилежна ситуації у розвинених країнах, про що свідчать дані таблиці 3, де наведена частка інвестицій страхових компаній в економіку України у загальній сумі капітальних інвестицій.

Таблиця 3. Частка інвестицій страхових компаній в економіку України у загальній сумі капітальних інвестицій

Показники	2011р.	2012р.	Темп приросту, %	2013р.	Темп приросту, %	2014р.	Темп приросту, %	2015р.	Темп приросту, %
Інвестиції страхових компаній в економіку України за напрямками, визначеними КМУ [10], млн. грн.	77,6	66,0	85,1	52,1	78,9	61,4	117,9	0,8	1,3
Частка інвестицій СК у загальній сумі капітальних інвестицій, %	0,03	0,02	66,7	0,02	100,0	0,03	150,0	0,00003	0,01

*Джерело: складено і розраховано за даними Державної служби статистики України [8] і Нацкомфінпослуг [9].

За даними таблиці можна зробити висновок про катастрофічну ситуацію в Україні із страховими інвестиціями. З 2011 р. до 2015 р. їхній річний обсяг коливався від 52,1 до 78,9 млн. грн., а частка у загальній сумі капітальних інвестицій – від 0,02 до 0.03 %. Сума страхових резервів, інвестована страховими компаніями в економіку України у 2015 р., склала всього 0,8 млн.грн., тобто майже в 100 разів менше, ніж у 2011 р. У загальній сумі капітальних інвестицій ця сума склала 0,00003 %, що в 1 000 разів менше, ніж у 2011 р. Зважаючи на зазначене, можна констатувати, що вкладення інвестицій страховими компаніями в економіку України майже зупинилось. Хоча необхідно зауважити, що це не позначилось на загальній результативності фінансової діяльності страхових компаній.

Результати фінансових операцій страхових компаній подано на рис. 3.

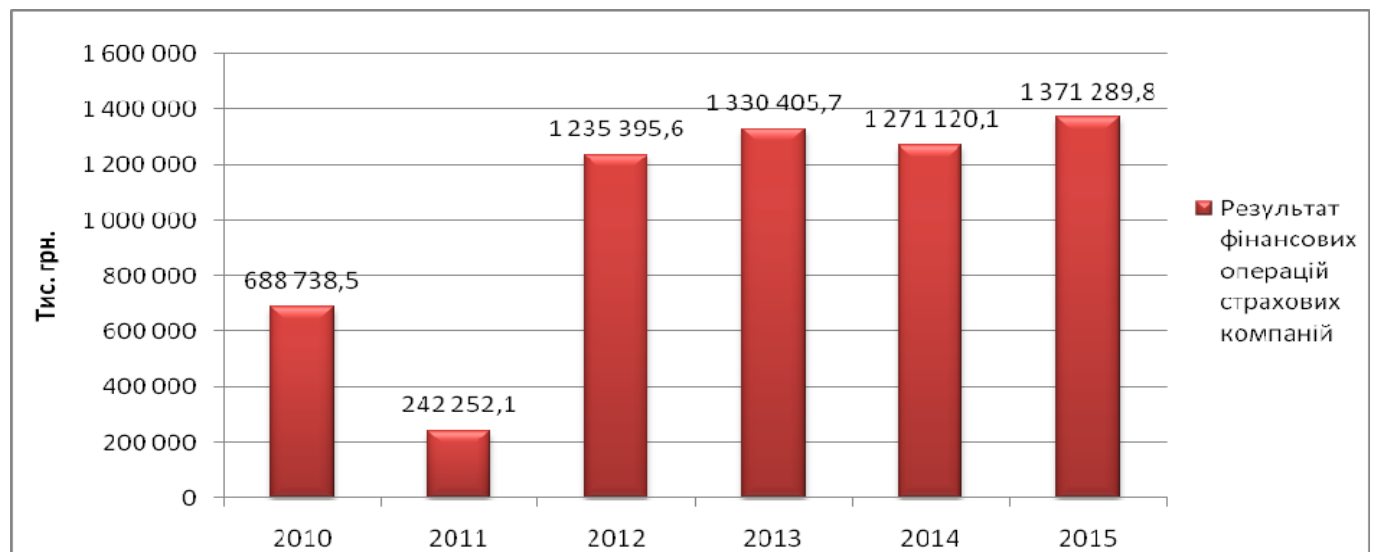

Рисунок 3. Результат фінансових операцій страхових компаній*

*Джерело: побудовано за даними Нацкомфінпослуг [9].

За даними рис. 3 можна зробити висновок про здійснення страховими компаніями на фінансовому ринку України прибуткової фінансової діяльності, про що свідчать її позитивні фінансові результати. У 2011 та 2014 рр. спостерігалось зменшення прибутку від фінансових операцій порівняно з попереднім роком, і хоча у 2015 р. прибуток від фінансових операцій страховиків був найбільшим в аналізованому періоді, найуспішнішим для фінансової діяльності страхових компаній був 2012 р., коли приріст прибутку від неї склав 510 %.

Порівняємо результати фінансової діяльності страховиків з результатами інших напрямів діяльності. Фінансові результати у розрізі напрямів діяльності страхових компаній в Україні подано на рис. 4.

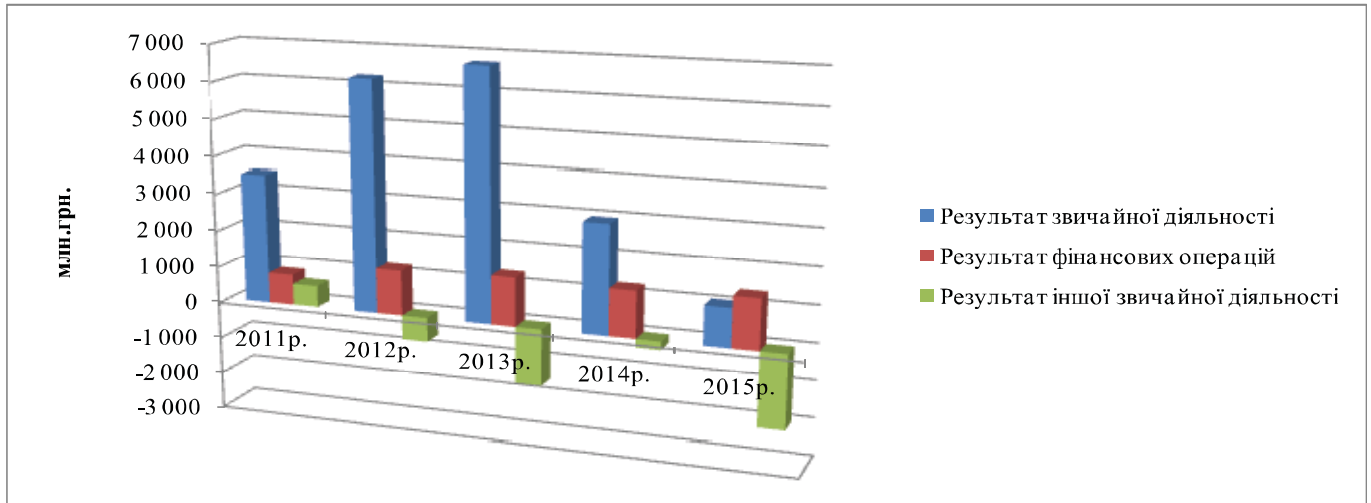

Рисунок 4. Фінансові результати діяльності страхових компаній*

*Джерело: побудовано за даними Нацкомфінпослуг [9].

Фінансовий результат звичайної діяльності страхових компаній (надання послуг страхування) протягом всього періоду був позитивним і мав зростаючу тенденцію до 2014 р., з якого почалося його різке зменшення. Стабільно позитивним був і фінансовий результат від здійснених страховиками фінансових операцій, який до того ж мав стабільну позитивну динаміку. Фінансовий результат від інших видів діяльності, що являє собою різницю між доходами та витратами від здачі майна в оренду, перерахунку страхових виплат, безповоротної фінансової допомоги, індексації основних засобів, від реалізації прав регресії, надання консультацій, штрафи, пеня тощо, з 2012 р. має від'ємне значення.

Отже, в Україні страхові компанії є прибутковими (хоча і з невисокою рентабельністю) і доволі активними учасниками фінансового ринку, причому інші його суб'єкти все більше використовують їхні послуги. Проте участь страхових компаній у інвестиційному процесі є незначною.

Висновки. Страхові компанії на фінансовому ринку України виступають, з одного боку, як фінансові посередники, що залучають та розміщують кошти, а з іншого – як страхові організації, що страхують фінансові ризики інших фінансових установ. Діяльність страхових компаній сприяє формуванню розвиненого фінансового ринку, водночас зменшуючи рівень його ризикованості. Це активізує діяльність суб'єктів фінансового ринку, сприяє зростанню рівня страхового захисту населення і підприємців, забезпечує мобілізацію фінансових ресурсів для інвестиційних потреб.

В той же час страховий сектор в Україні виконує свої функції лише частково, а страхові компанії у переважній більшості функціонують з низькою ефективністю, особливо у якості інвесторів. Вітчизняні умови діяльності страховиків істотно ускладнюються за рахунок воєнної ситуації та політичної кризи, істотного скорочення економічних процесів, сплеску соціальної напруги, різкого падіння курсу гривні і зменшення доходів населення. Результати проведеного дослідження констатують погіршення ситуації у страховому секторі як за загальними показниками діяльності страхових компаній, так за їх фінансовими результатами. У 2015 р. ситуація із страховими інвестиціями в Україні взагалі катастрофічна.

Враховуючи результати проведеного аналізу, а також результати раніше проведених досліджень (як власних, так й інших фахівців) з відповідної проблематики, можемо запропонувати наступний комплекс рекомендацій щодо підвищення ефективності основних напрямів діяльності страхових компаній на фінансовому ринку України.

1. Активізувати страхову діяльність за рахунок підвищення попиту на страхові послуги шляхом:

- підвищення платоспроможності населення;
- підвищення рівня довіри населення до страхових компаній;
- підвищення страхової культури населення.

2. Покращити фінансові індикатори страхової діяльності на основі запровадження положень Директиви 2009/138/ЄС про регулювання та ведення бізнесу на ринку страхування та перестраховання (Solvency II).

3. Посилити фінансову безпеку на фінансовому ринку шляхом:

- введення в дію та дотримання критеріїв та нормативів достатності, диверсифікованості та якості активів страховиків;
- протидії схемам фінансового шахрайства за участю страхових компаній;
- запровадження ефективної системи пруденційного нагляду за страховою діяльністю.

4. Стимулювати інвестиційну діяльність страхових компаній, для чого необхідно забезпечити вкладення страхових інвестицій насамперед у реальний сектор економіки. У цьому напрямі перспективним аспектом вважаємо поєднання страхових інвестицій із страховим захистом шляхом конструювання нових фінансових інструментів.

Практична реалізація запропонованих рекомендацій дасть змогу наблизити законодавче забезпечення страхової діяльності до європейських стандартів, активізувати основну (страхову), фінансову та інвестиційну діяльність страхових компаній, а також посилити фінансову безпеку на фінансовому ринку.

Список використаних джерел

1. Бабенко В. Г. *Страховання фінансових ризиків як механізм надання гарантій суб'єктам підприємницької діяльності: автореф.* / Бабенко Вікторія Геннадіївна; ДВНЗ «УАБС НБУ». – Суми, 2011. – 21 с.
2. Британська Н.Н., Ковель О.М. *Вплив інвестиційного потенціалу страхових компаній на розвиток економіки* / Н.Н. Британська, О.М.Ковель // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=30260>
3. Вовчак О.Д. *Діяльність страхових компаній як фінансових посередників: світовий досвід та можливості для України* / О.Д. Вовчак, Л.М. Надієвець // *Облік і фінанси.* – 2015. – № 3 (69). – С. 70–74.
4. Вороб'єв Ю.Н. *Страховий ринок і його можливості по фінансуванню економіки України* / Ю.Н. Вороб'єв // *Економіка і управління.* – 2010. – № 2–3. – С. 49–52.
5. Гарбар Ж. В. *Роль страхових компаній в розвитку фінансового ринку України* / Ж. В. Гарбар // *Збірник наукових праць ВНАУ.* – 2012. – № 3 (69). Том 2. – С. 18–34.
6. Корнєєв В.В. *Модифікація форм фінансового посередництва в Україні* / В.В. Корнєєв // *Фінанси України.* – 2008. – №1. – с.77–85.
7. Kosova T. *Securities as an investment instrument for the insurance companies: challenges and opportunities* / T. Kosova, O. Slobodyanyuk // *Economic Annals–XXI: Volume 159, Issue 5–6, Pages: 85–88, July 20, 2016*
8. *Офіційний сайт Державної служби статистики України: [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. *Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua>
10. *Про затвердження напрямів інвестування галузей економіки за рахунок коштів страхових резервів: Постанова Кабінету Міністрів України від 25 липня 2005 р. № 643 [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/643-2005>
11. *Про страхування: Закон України від 7 березня 1996 р. №85/96-ВР [Електронний ресурс].* – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.

References

1. Babenko V.G. *Strahuvannya finansovih rizikiv yak mehanizm nadannya garantii subektam pidpriemnijskoi diyalnosti: avtoref ; DVNZ «UABS NBU».* – Sumi, 2011. – 21 s.
2. Britanska N.N., Kovel O.M. *Vpliv investitsiynogo potentsialu strahovih kompanii na rozvitok ekonomiki* : <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=30260>
3. Vovchak O.D., Nadievets L.M. *Diyalnist strahovih kompanii yak finansovih poserednikov: svitovii dosvid ta mozhlivosti dlya Ukraini* // *Oblik i finansi.* – 2015. – №3 (69). – С. 70–74.
4. Vorobev U.N. *Strahovoi rinoк I ego vozmozhnosti po finansirovaniu ekonomiki Ukraini* // *Ekonomika i upravlenie.* – 2010. – №2–3. – С. 49–52.
5. Garbar Zh.V. *Rol strahovih kompanii v rozvitku finansovogo rinku Ukraini* // *Zbirnik naukovih prats VNAU.* – 2012. – №3 (69). Том 2. – С. 18–34.
6. Korneev V.V. *Modifikatsiya form finansovogo poserednitstva v Ukraini* // *Finansi Ukraini.* – 2008. – №1. – с.77–85.
7. Kosova T., Slobodyanyuk O. *Securities as an investment instrument for the insurance companies: challenges and opportunities* // *Economic Annals–XXI: Volume 159, Issue 5–6, Pages: 85–88, July 20, 2016*
8. *Ofitsiyinii sait Derzhavnoi sluzhbi statistiki Ukraini* : <http://www.ukrstat.gov.ua>
9. *Ofitsiyinii sait Natsionalnoi komisii, sho zdiisnuє derzhavne reguluvannya u sferi rinkiv finansovih poslug* : <http://nfp.gov.ua>
10. *Pro zatverdzhennya napryamiv investuvannya galuzei ekonomiki za rahunok koshtiv strahovih rezerviv: Postanova Kabinetu Ministriv Ukraini vid 25 lipnya 2005 r. № 643 [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine «On approval of investment directions of industries at the expense of insurance reserves»]* : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/643-2005>
11. *Pro strahuvannya: Zakon Ukrayiny vid 7 bereznya 1996 r. № 85/96-BP [Law of Ukraine «On inshuaranse»]* : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/85/96-вр>.

ДАНИ ПРО АВТОРІВ

Воронкова Олена Миколаївна, доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансових ринків
e-mail: VoronkovaElena@bk.ru

Кішик Тетяна Вікторівна, магістр
Університет державної фіскальної служби України
вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська обл., 08201, Україна
e-mail: Kishuk1@ukr.net

ДАННЫЕ ОБ АВТОРАХ

Воронкова Елена Николаевна, доктор экономических наук, профессор,
профессор кафедры финансовых рынков
e-mail: VoronkovaElena@bk.ru

Кишик Татьяна Викторовна, магистр
Университет государственной фискальной службы Украины
ул. Университетская, 31, г. Ирпень, Киевская обл., 08201, Украина
e-mail: Kishuk1@ukr.net

DATA ABOUT THE AUTHORS

Voronkova Olena Mykolayivna, Doctor of Economic Sciences, Professor,
Professor of Department of financial markets
e-mail: VoronkovaElena@bk.ru

Kishuk Tetyana Viktorivna, master
University of State Fiscal Service of Ukraine
University street, 31, Irpin, Kiev reg., 08201, Ukraine
e-mail: Kishuk1@ukr.net

УДК. 336.27

**ОЦІНКА ВАРТОСТІ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВПРОВАДЖЕННЯ ВАРТІСНО-ОРІЄНТОВАНОГО
УПРАВЛІННЯ ФІНАНСАМИ ПІДПРИЄМСТВ**

**Довгань Л.П.
Сурженко А.В.**

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних та методичних підходів до оцінки вартості бізнесу для цілей фінансового менеджменту.

Мета дослідження полягає у теоретичному обґрунтуванні необхідності впровадження системи управління вартістю в діяльність вітчизняних підприємств.

Методи дослідження. Дослідження базується на діалектичному методі пізнання, що поєднується з використаними методами аналізу та синтезу, індукції та дедукції, структурно-функціональному методі та методах фінансового аналізу.

Результати дослідження. Досліджено основні передумови впровадження концепції вартісно-орієнтованого управління в систему планування та організації діяльності підприємства, виявлено її необхідність та взаємозв'язок з різними сферами діяльності суб'єктів господарювання. Визначена послідовність формування стійкого циклу створення вартості та розроблена структурно-логічна схема її визначення для підприємства. Розглянуто основні підходи, що використовуються для оцінки вартості бізнесу, окреслено напрямки та умови їх використання вітчизняними підприємствами, запропоновано спосіб їх узгодження з метою визначення об'єктивного показника цінності компанії.

Галузь застосування результатів дослідження. Корпоративна політика в сфері організації фінансів підприємств.

Висновки. Результати дослідження свідчать про об'єктивну необхідність впровадження вартісних показників в систему управління сучасним підприємством з обов'язковим узгодженням результатів оцінки для цілей фінансового менеджменту.

Ключові слова: вартість, вартісно-орієнтоване управління, узгодження, фінансовий менеджмент, стейкхолдери.

ОЦЕНКА СТОИМОСТИ БИЗНЕСА В УСЛОВИЯХ ВНЕДРЕНИЯ СТОИМОСТНО-ОРИЕНТИРОВАННОГО УПРАВЛЕНИЯ ФИНАНСАМИ ПРЕДПРИЯТИЙ

**Довгань Л.П.
Сурженко А.В.**

Предметом исследования выступает совокупность теоретических и методических подходов к оценке стоимости бизнеса для целей финансового менеджмента.